

'פסיכולוגיה'

תרופה או טריפה

ואת היראת שמים, אשר לפי שטותם זה מגביל (והסרת המידות הטובות, הוא במסוה כאילו כך ההגיון החכמה והנימוס מחייבים, וכמו שיבואר).

יראת השם אהבת ה'

הפסיכולוגיה הוא "מדע התחושה הרגשית", ההתמודדות עם המעיקים על הנפש, לעשות את הנפש משוחררת.

מה התורה אומרת על כך, רק אין יראת אלקים והרגוני.

השקפת התורה, כי עיקר תפקיד האדם הוא ההתמודדות ההפוכה, עליו לקחת את נפשו האנוכית, ולייצר בה הכנעה לאלוקים, ולתורתו הטובה, וזה עיקר תפקידו (וכך גם יהיה בריא בנפשו, ויהיה לו טוב).

מטרת האמונה בהקב"ה איננה שיהיה 'לי טוב, אלא המטרה היא ההיכנעות לאלוקים, הכרת תודה על הטובה שכבר נתן לנו (אנחנו חייבים לו, לא הוא לנו), אלא שיודעים אנחנו, שדרכיו דרכי נועם, ולכן ככל שניכנע אליו ואל תורתו, תרבה לנו הטובה, שכן ועונש בזה ובבא. אך זה אינו העיקר, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. למען האמת.

דרך התורה בפועל: מצד אחד אין טוב לחיות בדיכאון, לחץ ומרה שחורה, ומאידך גיסא חופשיות והוללות פסולים הן לחלוטין. התורה מלמדת על דרך הממוצע, לעשות הכל על פי התורה, בנחת ובשמחה. אושר עם 'יראתו על פניכם', כמו שאומר דהמע"ה: גם 'עבדו את ה' בשמחה', וגם 'עבדו את ה' ביראה'.

התאוות ושאר המידות

השקפת הפסיכולוגיה: כיצד להתמודד עם הבעיה שיש דחפים וחשק לעשות רע הפתרון הוא 'מתירנות'. כלומר הפתרון הוא שהכל מותר, אדרבה תהנה, אל תפחד. גם מה שנראה לך לא טוב- מותר, וההסבר לך הוא

התורה, ואילו החלק העוסק בבריאים לחזק את נפשם יותר, הוא היפך התורה, והוא גם הרסני ומונע מהאדם את העלייה, ובס"ד נבאר את הדברים.

תורת הפסיכולוגיה מיוסדת על מחקר לבקש דרכים שיהיה לאדם נעים בהתייחסותו לעצמו ולחברה, שלא יהיה מיוסר ומוגבל, מבחינה רגשית. תוך בדיקה עצומה ודקדקנית של כל ההתייחסות בין אדם לעצמו ולחבירו, מה משפר את ההרגשה וכדומה, והגדרת המועקה וכו'.

והנה בדרכים אלו הביאו מזור למדוכאים, לחלושי השכל, ולבני אדם שצערם העביר אותם מדעתם, והוא אומנות חכמה ורפואה.

ואכן דרך התורה ברפואת הנפש היא, לפעול פעולות הפוכים ממצבו של האדם, בדומה למה שכתב הרמב"ם ביד החזקה (הלכות דעות פרק ב' וביתר ביאור בשמונה פרקים). אולם כאשר הפסיכולוגיה עוסקת בבריאים, היא מדריכה שההתייחסות ההדדית לחברה ולחיים יהיה, לדאוג לעצמו להרגיש טוב נפשית, ויותר מדאי טוב. ובכך היא למעשה מחזקת את האגואיזם (ז"א שאם אתה מטיב לאחרים, זהו משום שזה כדאי לעצמך!) ואם כי זה נראה הבדל קטן, שהרי בסופו של דבר אתה נחמד ומטיב לחבירך, ומה איכפת לנו אם זה משום שאתה דואג לעצמך או דואג לחבירך, הרי לכל היותר זה שאלה של "מדרגות", והרי בין כה לא כל אחד זוכה למדרגות... אך האמת היא שכאשר המטרה העיקרית היא לדאוג לעצמו, הרי דרך זו היא בניגוד גמור לתורה, עד לעקירתה. אך אם המטרה להיטיב, לדאוג לרגשי הזולת, גם אם לא הצלחנו לעלות לדרגה גבוהה הרי זה בכלל דרכי התורה (ולחלן הדבר יבואר היטיב בס"ד).

בקיצור, אצל המצוקים והמעוקים, היא מסירה את המועקה המגבילה, ואצל הבריאים היא מסירה את המידות הטובות

לכבוד מערכת קול החינוך,

ה' עמכם גבורי החיל, חסר בימינו מי שיעמוד על המשמר לעצור את הרוחות הזרות הנושבות, אל תרפו וסוף האמת להתקבל.

באחד הגליונות האחרונים הזכרתם ענין לימוד פסיכולוגיה, באזור חילוני, וכמובן שזה דבר חמור.

אמנם באמת גם הפסיכולוגיה הנלמדת באזור שלנו, צריכה בדיקה, מה חודר אלינו משם, האם ברור לנו מה מתאים לתורה ומה לא?

הרי מקור החכמה הזו איננה בתורה הקדושה... וידוע מגדולי ישראל (הגר"א קוטלר, ועיין תורת הנפש להר"א וולף) שאמרו שיש בחכמה הזו משום סתירה לאמונה ובחירה, ובימים אלו ממש, הולכים ונכנסים מושגים של 'העצמה אישית' במילים שונות.

מאידך, בעזרת טקטיקות מסוימות הקיימות בחכמה זו, הגיעו להשגת מזור לחולי נפש, קשיי למידה, ובעיות נפש שונות, וה"חינוך המיוחד" מסתייע בחכמה זו, ובכך הצילו רבים משחת, ותועלתה מועילה להם. ואי אפשר להתעלם ממנה.

ואם כן חובה למצוא גדר ברור מהו החלק בחכמה זו אשר הוא מתאים לתורה, ומהו המנוגד לה.

ונראה לי שדווקא בימים אלו מתגברת החובה לברר ענין זה, כי כאשר הדברים מסופקים אי אפשר לעמוד נגד הזרם, ואם פותחים את הדלת, ואין מבקר, ממילא הכל נכנס.

שמעתי פעם הוראה בשם מרן הגר"ש אוירבאך שליט"א: לחולים ניתן להשתמש בפסיכולוגים, לבריאים לא.

ולכאורה, הכוונה שאין זה טוב, אלא שבשעת הדחק יש להקל.

אך נראה שבאמת החלק שבתורת הפסיכולוגיה המיועד לחולים, מתאים לדרכי

טובה, ובכך אני אדון על דחפיי, ושולט עליהם.

ובהיפך אם אני נשלט בידי דחפיי, ולכן אני עושה בהיפך משכלי ורצוני הפנימי, הלא דווקא אז אני סמרטוט.

אמנם אין צריך לוותר על הכל. לפי התורה יש דרך ממוצע, בין יתרון טוב לבב שמפסיד את עצמו, לבין לא לוותר כלום, וכמו שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים.

וכן בכלכלה, יש ממוצע בין קמצן לפזרן, וזו הדרך הישרה.

בטחון עצמי

הפסיכולוגיה אומרת, חשוב שיהיה לך בטחון עצמי באופן משוחרר, אל תהסס.

התורה אומרת, תפחד מהיצר, תבדוק כל רגע אם אתה צודק, למד לשונך לומר איני יודע, מאיפה אתה בטוח? תזהר, מי אמר שהפשט נכון? ראשית חכמה יראת ה'. מצות יראת שמים היא ליזהר מכל ספק כמו שכתב החינוך, למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה, הדיין יראה גיהנום פתוחה מתחתיו.

מקור ההבדל

האדם הוא חידה, והפסיכולוגיה באה לפתור את החידה, אבל לא שאלו את השאלה הנכונה.

אם השאלה איך יהיה לו טוב בארץ, הפסיכולוגיה היא תשובה (חלקית וזמנית כאמור, שהרי המצוות הם אלו המסיבות לו באמת).

אך אם השאלה מה תפקידו של האדם, ומה תכליתו, זה נשאר חידה.

והאמת בתשובת השאלה הזו היא, תפקידו לעבוד את קונו כמו שהשכל מחייב, וכמו שאנו יודעים מהתורה.

(וכאשר נכנס במחשבתו שבדרך החיים למעשה, העיקר הוא לדאוג להצלחתו, להיות מוצלח (כמובן שבפיו פירושים וחיידושים גם בענייני מידות ואמונה, אך למעשה מה שמוביל אותו זה הפסיכולוגיה). ואם כך מה הפלא שהוא מוכן לוותר על דברים רוחניים כאמונה וצניעות, שהופכים בעיניו ל'קטנוניים' ביחס למטרה הגדולה - הצלחה בפרנסה ומעמד).

הדרכות

מכאן נשמע, כי מה נואלו מחנכים רבים, ומדריכים כגון מדריכי חתנים וכלות, יועצי הורים, אשר כל דבריהם מיוסדים על תורת הפסיכולוגיה.

אני בהיותי חתן שמעתי הדרכה מהמשגיח

ל'בוס' הכרת הטוב, ושהוא הבעלים כאן. לכבד אחר כי הוא יותר, כי הוא מעליך, ובעיקר להכנע להקב"ה.

השקפת התורה: עיקר תפקידו של האדם בחייו היא לקיים את תפקידו לאלוקים, ולשעבד נפשו לאלוקים.

ואילו הדאגה שירגיש בעצמו, טוב נפשית, היא דאגה משנית. אמנם גם היא קיימת ומשום שני סיבות, (א) כי הקב"ה ברא את האדם ורצונו שיהיה לו טוב בחיים. הקב"ה אוהב את האדם, ונתן לו עולם יפה ונעים, ומותר לו לשמוח בו. (ב) כדי שיהיה לו אפשרויות נפשיות להתרכז ולפעול בעבודתו לאלוקי, דהיינו שעיקר תפקידו הוא עבודת ה'.

כלומר בעיקר עליו לדאוג שיוכל לשעבד עצמו לקיים את עבודתו להקב"ה.

דרך התורה בפועל: לכבד את הזולת, אבל הורים ומורים כמה שיותר בלי גבול, לכבד אדם זקן, וכדומה.

עוצמה אישית ועזות או ענוה ובושת פנים

הפסיכולוגיה אומרת, חשוב שתביע את דעתך באופן ברור, ואינך חייב לוותר. תעשה בך **העצמה אישית**. ונותנת לך עצות שכך תצליח להיות הקובע, והמוביל. תדאג לעצמך כמה שיותר (מה שהם קוראים 'מוצלח/ת', חכמינו קוראים 'שחצנ/ית').

התורה אומרת: לא! הטוב הוא ענוה, המלכת חברך עליך. הגמרא אומרת איזהו בן עולם הבא, ענותן ושפל ברך, ואינו מחזיק טוב לעצמו. דוד המלך אמר "נבזה בעיניו נמאס, ואת יראי ה' יכבד".

יודע לעמוד על שלו - ותרנות

הפסיכולוגיה אומרת. דע לעמוד על שלך בצורה נעימה וברורה. וויתרת, נכשלת. אתה סמרטוט, דע לדרוש את מה שמגיע לך.

התורה אומרת, המוותר הוא הגיבור, איזהו גיבור הכובש את יצרו. המעביר על מדותיו מעבירין לו. החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושנאת חנם. (ואין לו לדאוג ממה שמפסיד מכך, כי אם אין כאן חיוב ההשתדלות שהרי עליו לוותר, אם כן הרי הוא פטור, ויש בטחון שלא יפסיד ממה שנגזר עליו).

הסיבה שאני מוותר, הוא כי כן רוצה הבורא, וכן ציווה, ושכן הוא טוב, עולם חסד יבנה. כלומר אני מוותר כי שכלי קובע שכך יש לעשות אם למען קוני, ואם לכל סיבה

כי אתה חייב, כי יש דחפים.

עשית משהו גרוע, אתה לא אשם, היית מוכרח יש דחפים, וכך מזכים פושעים במשפט. כעסת, וודאי אינך אשם, כי אי אפשר לכעוס ללא סיבה מגרה, אם כן הסיבה אשמה.

והתוצאה, כל טומאה, כל תאוה, כל גאווה. אין כבוד להורים, מתפנקים, וכשמתרגלים למילוי כל רצון, כבר לא מסוגלים לעבוד קשה, לא פלא שמפני קושי קטן הם מסוגלים להתאבד.

(ואף שבהמשך דרכה, הסכימה הפסיכולוגיה שהמושג 'אמונה' הוא דבר חיובי לנפש, זאת רק כי היא נותנת כח התמודדות נפשית מחמת שיש משמעות לחיי. אם יש לי אתגר, נעים לי. ולהם הכופרים, אין משנה אם האמונה היא בדבר אמת, או בדבר שקר, כלומר גם כשהם מדברים על אמונה, הם מדברים מתוך אנוכיות גרידא, אשר הוא היפך מעבודת ה').

השקפת התורה: הדחפים אמנם קיימים, אך הם האתגר של החיים, וכמו שידוע מהגר"א שזה עיקר החיים. כי יש לכל אדם 'בחירה', וכח מצפוני-שכלי ותורתי, וחובתו להתגבר על דחפיו, ולכוונם אך ורק לאפיקים מותרים, כמו הפרש האוחז ברסן הסוס, אוי ואבוי אם יתן לסוס דמוקרטיה.

וזהו גדר חינוך הילדים, להרגילם להתגבר. לא לכעוס, לוותר, לכבד, לקיים מצוות וללמוד גם כשקשה קצת, לעמול, אדם לעמל יולד. שלוט על עצמך.

דרך התורה בפועל: היא הישרה והממוצעת. לאכול המותר, מותר לאכול טעים בתאבון, אבל בריא בלבד. אין צורך להסתגר, אך אין להיות זולל וסובא. בשבת יש לאכול מעדנים לשם שמים, אך לא בכל יום (ודרך אגב, באופן של הנאה מוגבלת, לעולם לא מאבדים את הטעם, תמיד נהנים מחדש). וכן בכל המידות צריך להיות בדרך הממוצע כמו שכתב הרמב"ם.

כבוד. הכנעה.

הפסיכולוגיה נותנת לאדם דרך להתמודד עם בוס, להסביר לו מה אני מוכן וכדאי לך להחזיק אותי, ומה אינני מחוייב לך, אך לא להיכנע אל רצונו, כלומר אני הקובע על עצמי. וכך היחס עם אבא ואמא, ומורה, רח"ל. ולכן אין כבוד בימינו.

אין הפסיכולוגיה מכירה, שיש והאדם צריך להכניע את נפשו לזולתו, ואת רצונותיו למשל בעבור אביו מולידו, לרב, ואולי גם

נפלא לחיי הקשיש.

ובנוסף, האמת כי החיים אחרי המוות ארוכים מהחיים שלפניו, ואם אנו באים לדאוג לאדם שיהיה לו טוב בעתיד, יש לדאוג גם לאחר המוות, והרי הטוב ביותר יהיה לעם הנבחר המקיים את תורת קל אחד.

לסיכום

כשעמדנו על שרשה של השקפת הפסיכולוגיה, מצאנו כי אמנם מבחון נראית כחכמה הדואגת לתיקון העולם ולהיותו 'טוב', אולם באמת היא מנוגדת מהקצה אל הקצה לדרכי עבודת המידות, ענוה, יראת ה' ואמונה. כי השורש והמטרה הפוכים לגמרי, וממילא גם התוצאות הם נגד התורה, וסופה גרוע מאד.

ולכן כשנפגשים עם תלמיד עם בעיות משמעת, עצלות, גאווה וכדומה, חס וחלילה לגשת לפסיכולוג, כי דרכיה רעות, וכבר בתחילה הוא יקלף מדרכי עבודת ה', ויבטל את האמונה להצלחה על ידי עמל ותפלה, וגם בשיטתו הוא לא יצליח על ילדיו, מפני הניגודים, דהיינו שהוא מכין לדרכים הפוכות ממה שהתורה מחדירה לנו יום יום.

אבל בבעיות של קשיי למידה וקריאה, קשיים נפשיים שהם בגדר חולי, יש בחכמה זו דרך להתגבר עליהם, וחלק זה מתאים לרפואת הנפש על פי התורה, וכמו שפתחנו, אך כמובן שהדבר טעון אישור ובדיקה בדעת תורה, כל דבר לגופו.

יש עוד להאריך, ולחשיבות הענין מן הראוי היה שת"ח גדולים ומחנכים מנוסים, יתנו על כך את הדעת, לברר את הענין עד תומו, ולהוציא משנה סדורה בענין.

וסוברת שאינו יכול להתהפך, אך התורה מלמדת שאמנם יש לאדם כוחות ולא כולם שווים, אבל תפקיד האדם לעמול ולהשתפר בכל תחום, ובעמל ובתפלה יכול להצליח למעלה מטבעו, הבא ליטהר מסייעין בידו. ובפרט בלימוד התורה, אחז"ל (נדה ע:): מה יעשה ויחכם, ירבה בשיבה ויבקש רחמים למי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

ועוד נקודה פשוטה, והוא כי גם לשיטתה של הפסיכולוגיה, הרי היא חולה בקוצר ראייה.

התורה אומרת, איזהו חכם הרואה את הנולד.

השקפת הפסיכולוגיה היא איולת, משום שנותנת לו הנאה ובטחון נפשי בילדותו ובחוזק כוחו וטעמו, וככל שהוא מזקין מאבד את חייו. וכאשר הוא נחלש, הצעיר החזק לא ידאג לו, כי הצעיר ידאג לעצמו, כמו שעשה הזקן כשהיה צעיר בעצמו. אם כן השקפת עולמו של הצעיר מזיקה לעצמו, ובסופו של דבר הורגת אותו בפועל, והוא מת עם התחושה הצורבת שאף אחד אינו מעוניין בו (האסקימוסים משליכים בידיהם האכזריות את הזקנים שבהם לשלג לקפוא למוות, והתרבות המערבית - הפסיכולוגיה, עושים זאת נפשית).

לעומת זאת, בהשקפת התורה, יש ענין של דאגה לזולת, ואז הרי הילדים תומכים מכל הלב, ובוודאי שבדרך הטבע זה מאריך את חיי הזקן, הן מצד המסירות לבריאותו ולמכאוביו, והן מצד שהצעירים מכבדים באמת, מעריכים ומוקירים, ונותנים לו מעמד עליון, והדרת פני זקן, וכך הם נותנים טעם

בישיבה שליט"א, והניח כיסוד למאמרו את מה שאמר הגאון בעל ה"חזון יחזקאל" (הגר"י אברמסקי) זצוק"ל, כי על כל פשעים תכסה אהבה, אהבה אמיתית זה המטרה, העיון במעלות הזולת והנתינה, בונות את האהבה.

לעומת זאת שמעתי אז מרצה מפורסם, והוא הניח יסוד לדבריו, שהאדם אינו מתחתן לעזור לאשתו, הוא אינו "עזר מציון", הוא עוזר לעצמו! וכל מהלך החיים הוא טקטיקה, מה כדאי לך לומר לה כדי שהיא תחשוב שאתה דואג לה, ואז יהיה לך טוב. כלומר דאג לעצמך! ולדוגמא אם בקשה ממך דבר שאין באפשרותך או ברצונך למלא את רצונה, חזור על דבריה: בקשת כך וכך? וכך היא מרגישה שאתה מבין אותה, ורק אז תגיד, לא! (והרי אהבה מדומה זו, מהרה תגלה בעליבותה).

ולדוגמה, מרצה שתורת הפסיכולוגיה מנחה אותו, מעמיד את האיש בצד אחד ואת האשה בצד שני, ולכל אחד יתן כלים למטרתו, כך שלמעשה המטרה הפוכה של האחד סותרת את זולתו. ואילו דרך התורה מעמידה את שניהם בצד אחד, שניהם דואגים לשניהם, מטרה אחת להם, שניהם עומדים באותו צד של המשחק.

טאקט או אהבה

הפסיכולוגיה אומרת, כדאי לך לכבד את השני שכן כך הוא יכבד אותך. כדאי לך לדבר דברים מקובלים שתהיה מתקבל - 'טאקט' (כך נקרא חכמת המלחמה). יש טאקט עם חבר, טאקט עם בוס, טאקט עם האשה, טאקט עם אבא. טקטיקה, דרכי התמודדות, איך אני אסתדר.

דרך התורה: דאג לשני, כבד אותו, כי הוא צלם אלוהים, כי הוא בנו של מקום. רחם על הבריות, אהוב אותם, ואם הוא היטיב לך על אחת כמה וכמה, וכן עשה רצון אשתך, מה שאפשר.

ומבחן ההבדל. הנה ברור כי במבחן שלום בית, כיבוד אב, וכבוד המורה, התוצאה של הפסיכולוגיה היא חד משמעית, הרס וחורבן.

'אנוכיות' זה יסוד הפסיכולוגיה, ואידך זיל גמור

ואהבת לרעך כמוך זה כלל התורה, ואידך זיל גמור (גם בין אדם למקום, צריך להיות לשם שמים, לא לשם עצמו. נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם, שהתנדב לבו למקום. חגיגה ג).

יש עוד נקודה ידועה, שהפסיכולוגיה קובעת על האדם שהוא סוג כזה וכזה,

משום כך הגדיר מרן הגר"א קוטלר זיע"א את הפסיכולוגיה המודרנית כאפיקורסית, בהיותה כופרת בכוח הבחירה המוחלטת של האדם. היא שוללת, עקרונית, את יכולת הבחירה האנושית הבלתי מוגבלת. (מלבד זאת שאיננה מכירה בהבדל בין נפש הגוי ונפש הישראלית).

הרב וולף זצ"ל, מייסד הסמינר בבני ברק, מצטט בספרו "תורת הנפש" ללימודי פסיכולוגיה - מקצוע נדרש ע"י משרד החינוך - את הגדרתו של הגר"א קוטלר, היינו, אף אם הצליחה הפסיכולוגיה לאתר תופעות אנוש שונות, מצאה להן מזור ותרופה (ובהחלט מותר לנו ללמוד את הממצאים, להשתמש ולהעזר בהם) - אין הפסיכולוגיה מהוה בשבילנו סמכות כל עיקר, אף אם לא רבו קלקוליה על תיקוניה; אף אם לא ניפצה את סמכות ההורים והמורים בתקופה המודרנית והביאה את הנוער לשפל המדרגה.

כפירתה בבחירה החופשית, תלות האדם הכמעט מוחלטת, לדעתה, בגורמים חיצוניים רבים המשפיעים על נפשו, מכתבים לו את דרכו - הם השקר הגדול שבפסיכולוגיה.

(מתוך "אמת על תלה" עמ' 293 מאת הרב מאיר ויסברגר)